

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษา การปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร กับการปลูกและการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน โดยการรวบรวมข้อมูล จากการใช้แบบสัมภาษณ์เกษตรกรใน อ.แม่แตง ซึ่งผลการวิจัยได้แบ่งออกเป็น 6 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร ในการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน ประกอบด้วย อายุ เพศ การศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร ในการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน ประกอบด้วย รายได้ในภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพร รายได้ทั้งหมด และหนี้สินของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วย แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพร การรับรู้ข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจในการปลูกและการใช้สมุนไพร

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมกับการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

ตอนที่ 6 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร ในการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน

1.1 อายุ

จากการศึกษาพบว่า อายุของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่มีอายุ 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.4 อันดับรองลงมาอายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.9 เกษตรกรที่ทำการศึกษามีอายุต่ำสุด 18 ปี และอายุสูงสุด 85 ปี และเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 47.9 ปี โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 14.792 (ดังแสดงในตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 อายุของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
น้อยกว่า 30 ปี	19	13.8
31 - 40 ปี	35	25.4
41 - 50 ปี	33	23.9
51 - 60 ปี	20	14.5
มากกว่า 60 ปี	31	22.5
รวม	138	100.0

อายุต่ำสุด 18 ปี

อายุเฉลี่ย 47.9 ปี

อายุสูงสุด 85 ปี

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.355

1.2 เพศ

จากการศึกษาพบว่า เพศของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 57.2 รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 42.8 (ดังแสดงในตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 เพศของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ชาย	59	42.8
หญิง	79	57.2
รวม	138	100.0

1.3 ระดับการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 74.6 รองลงมาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 18.8 (ดังแสดงในตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ไม่ได้รับการศึกษา	8	5.8
ระดับประถมศึกษา (ป.6)	103	74.6
ระดับมัธยมศึกษา (ม.6)	26	18.8
สูงกว่ามัธยมศึกษา	1	0.7
รวม	138	100.0

1.4 จำนวนสมาชิกของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

จากการศึกษาพบว่า จำนวนสมาชิกทั้งหมดของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 4 คน คิดเป็นร้อยละ 39.1 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 3 คน คิดเป็นร้อยละ 21.7 โดยมีจำนวนสมาชิกทั้งหมดต่ำสุดครัวเรือนละ 1 คน จำนวนสมาชิกทั้งหมดสูงสุดครัวเรือนละ 6 คน และจำนวนสมาชิกทั้งหมดเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.5 คน

ส่วนจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตร 2 คน คิดเป็นร้อยละ 44.9 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตร 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.4 โดยมีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรต่ำสุดครัวเรือนละ 1 คน มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรสูงสุดครัวเรือนละ 4 คน และมีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 2 คน (ดังแสดงในตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวนสมาชิกของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

จำนวนสมาชิก	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด		
(N = 138)		
1 คน	4	2.9
2 คน	29	21.0
3 คน	30	21.7
4 คน	54	39.1
5 คน ขึ้นไป	21	15.2
จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตร		
(N = 138)		
1 คน	12	8.7
2 คน	62	44.9
3 คน	9	6.5
4 คน	2	1.4
จำนวนสมาชิกทั้งหมดน้อยที่สุด 1 คน	จำนวนสมาชิกทั้งหมดเฉลี่ย 3.5 คน	
จำนวนสมาชิกทั้งหมดมากที่สุด 6 คน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.073	
จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรต่ำสุด 1 คน	จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรเฉลี่ย 2.0 คน	
จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรสูงสุด 4 คน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.587	

1.5 ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่า ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้านของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้านนานน้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.1 รองลงมาระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้านนาน 60 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 19.6 โดยระยะเวลาดำสุด 1 ปี ระยะเวลาสูงสุด 71 ปี และระยะเวลาที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 37.1 ปี (ดังแสดงในตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้านของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
น้อยกว่า 20 ปี	54	39.1
21 – 30 ปี	9	6.5
31 – 40 ปี	9	6.5
41 – 50 ปี	22	15.9
51 – 60 ปี	17	12.3
60 ปี ขึ้นไป	27	19.6
รวม	138	100.0

ระยะเวลาดำสุด 1 ปี

ระยะเวลาเฉลี่ย 37.1 ปี

ระยะเวลาสูงสุด 71 ปี

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.012

1.6 การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร

จากการศึกษาพบว่า การถือครองพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนมากมีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 62.3 และไม่มีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 37.7 โดยเป็นเจ้าของเอง คิดเป็นร้อยละ 32.6 รองลงมาเช่าที่ดินเป็นบางส่วน คิดเป็นร้อยละ 20.3

ส่วนขนาดพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนมากมีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่า 5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 42.8 รองลงมามีพื้นที่ทำการเกษตร 6 – 10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.4 โดยพื้นที่ทำการเกษตรต่ำสุด 1 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรสูงสุด 20 ไร่ และพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 5.7 ไร่ (ดังแสดงในตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 การถือครองพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
สภาพการถือครอง (N = 138)		
ไม่มีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง	52	37.7
มีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง	86	62.3
เจ้าของ	45	32.6
เช่าทั้งหมด	2	1.4
เช่าบางส่วน	28	20.3
เช่าครอบครองจับจอง	5	3.6
เป็นของญาติ	6	4.3
ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร (N = 86)		
น้อยกว่า 5 ไร่	59	42.8
6 – 10 ไร่	13	9.4
11 – 15 ไร่	6	4.3
16 ไร่ ขึ้นไป	8	5.8
พื้นที่ทำการเกษตรต่ำสุด 1 ไร่	พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 5.7 ไร่	
พื้นที่ทำการเกษตรสูงสุด 20 ไร่	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.976	

**ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร ในการปลูกและการใช้พืช
สมุนไพรพื้นบ้าน**

รายได้ในรอบปีของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า รายได้ในรอบปีของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน มีรายละเอียด
ดังนี้

2.1 รายได้จากภาคการเกษตร

ข้าว ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 82.6 รองลงมารายได้น้อยกว่า 10,000 บาท คิดเป็น
ร้อยละ 8.0 รายได้ต่ำสุด 2,000 บาท รายได้สูงสุด 60,000 บาท และรายได้เฉลี่ย 15,020.8 บาท

พืชไร่ต่างๆ ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 69.6 รองลงมารายได้ 10,000–20,000 บาท คิดเป็น
ร้อยละ 12.3 รายได้ต่ำสุด 6,000 บาท รายได้สูงสุด 200,000 บาท และรายได้เฉลี่ย 29,190.5 บาท

ไม้ผล ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 92.0 รองลงมารายได้น้อยกว่า 10,000 บาท คิดเป็น
ร้อยละ 5.8 รายได้ต่ำสุด 1,500 บาท รายได้สูงสุด 15,000 บาท และรายได้เฉลี่ย 10,318 บาท

ผักต่างๆ ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 89.1 รองลงมารายได้น้อยกว่า 10,000 บาท คิดเป็น
ร้อยละ 7.2 รายได้ต่ำสุด 2,000 บาท รายได้สูงสุด 30,000 บาท และรายได้เฉลี่ย 14,733.3 บาท (ดังแสดง
ในตารางที่ 7)

2.2 รายได้นอกภาคการเกษตร

รับจ้าง ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 58.0 รองลงมารายได้น้อยกว่า 10,000 บาท คิดเป็น
ร้อยละ 28.3 รายได้ต่ำสุด 2,000 บาท รายได้สูงสุด 200,000 บาท และรายได้เฉลี่ย 28,406.9 บาท

ค้าขาย ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 85.5 รองลงมารายได้น้อยกว่า 10,000 บาท คิดเป็น
ร้อยละ 7.2 รายได้ต่ำสุด 2,000 บาท รายได้สูงสุด 100,000 บาท และรายได้เฉลี่ย 15,041.3 บาท (ดังแสดง
ในตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 รายได้ในรอบปีของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

รายได้ในรอบปี (บาท)	น้อย กว่า 10,000	10,001- 20,000	20,001- 30,000	มากกว่า 30,001	ไม่มี รายได้	รายได้ ต่ำสุด	รายได้ สูงสุด	รายได้เฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
รายได้ในภาคการเกษตร (N = 138)									
ข้าว	11 (8.0)	9 (6.5)	2 (1.4)	2 (1.4)	114 (82.6)	2,000	60,000	15,020.8	1,153
พืชไร่ต่างๆ	12 (8.7)	17 (12.3)	7 (5.1)	6 (4.3)	96 (69.6)	6,000	200,000	29,190.5	1,297
ไม้ผล	8 (5.8)	3 (2.2)	-	-	127 (92.0)	1,500	15,000	10,318	467
ผักต่างๆ	10 (7.2)	-	5 (3.6)	-	123 (89.1)	2,000	30,000	14,733.3	975
รายได้นอกภาคการเกษตร (N = 138)									
รับจ้าง	39 (28.3)	8 (5.8)	2 (1.4)	9 (6.5)	80 (58.0)	2,000	200,000	28,406.9	1,278
ค้าขาย	10 (7.2)	-	-	10 (7.2)	118 (85.5)	2,000	100,000	15,041.3	1,605

2.3 รายได้จากการจำหน่ายสมุนไพร

รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้จากสมุนไพร ร้อยละ 61.6 และมีรายได้จากพืชสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 38.4 โดยส่วนมากมีรายได้น้อยกว่า 1,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 50.9 รองลงมา มีรายได้ 1,001 – 2,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.4 รายได้จากการจำหน่ายสมุนไพรต่ำสุด 1,000 บาท รายได้จากการจำหน่ายสมุนไพรสูงสุด 10,000 บาท และรายได้จากการจำหน่ายสมุนไพรเฉลี่ย 3,471 บาท (ดังแสดงในตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

(N = 138)

รายได้จากการจำหน่ายสมุนไพร (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ไม่มีรายได้	85	61.6
มีรายได้จากสมุนไพร	53	38.4
รายได้จากการจำหน่ายสมุนไพร		
น้อยกว่า 1,000	27	50.9
1,001-2,000	14	26.4
2,001-3,000	2	3.8
มากกว่า 3,001	10	18.9

รายได้จากการจำหน่ายสมุนไพรต่ำสุด 1,000 บาท รายได้จากการจำหน่ายสมุนไพรเฉลี่ย 3,471 บาท
รายได้จากการจำหน่ายสมุนไพรสูงสุด 10,000 บาท ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.702

2.3 รายได้รวม

รายได้รวมของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านส่วนใหญ่มีรายได้คิดเป็นร้อยละ 89.9 และไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 10.1 โดยส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44.3 รองลงมา มีรายได้น้อยกว่า 10,000 ร้อยละ 32.3 รายได้รวมต่ำสุด 1,000 บาท รายได้รวมสูงสุด 210,000 บาท และรายได้รวมเฉลี่ย 28,029.40 บาท (ดังแสดงในตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 รายได้รวมของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้พืชสมุนไพร

(N = 138)		
รายได้รวม* (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ไม่มีรายได้	14	10.1
มีรายได้	124	89.9
น้อยกว่า 10,000	40	32.3
10,001- 20,000	19	15.3
20,001-30,000	10	8.1
มากกว่า30,000	55	44.3

หมายเหตุ* รายได้รวม หมายถึง รายได้ที่เกษตรกรได้รับทั้งจากภาคเกษตรกรและนอกภาคการเกษตรในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

รายได้รวมต่ำสุด 1,000 บาท

รายได้รวมเฉลี่ย 28,029.40 บาท

รายได้รวมสูงสุด 210,000 บาท

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.604

2.4 หนี้สินของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า

การกู้ยืมเงินของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่ไม่เคยกู้ยืม คิดเป็นร้อยละ 65.9 รองลงมาเคยกู้ยืม ร้อยละ 34.1

แหล่งกู้ยืมของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่กู้ยืมจากเพื่อนบ้าน คิดเป็นร้อยละ 56.3 รองลงมากู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 18.8

จำนวนเงินที่กู้ยืมของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่น้อยกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44.7 รองลงมา 10,001–20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.8 โดยจำนวนเงินกู้ยืมต่ำสุด 2,000 บาท จำนวนเงินกู้ยืมสูงสุด 100,000 บาท และจำนวนเงินกู้ยืมเฉลี่ย 22,638.3 บาท (ดังแสดงในตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 หนี้สินของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

หนี้สิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
การกู้ยืม (N = 138)		
ไม่เคย	91	65.9
เคย	47	34.1
แหล่งกู้ยืม (N = 47)		
ญาติพี่น้อง	4	8.3
เพื่อนบ้าน	27	56.3
ธนาคารพาณิชย์	3	6.3
ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร	9	18.8
อื่นๆ (พ่อค้า)	5	10.4
จำนวนเงินกู้ยืม (N = 47)		
น้อยกว่า 10,000 บาท	21	44.7
10,001 – 20,000 บาท	14	29.8
20,001 – 30,000 บาท	2	4.3
มากกว่า 30,001 บาท	10	21.3

จำนวนเงินกู้ยืมต่ำสุด 2,000 บาท

จำนวนเงินกู้ยืมเฉลี่ย 22,638.3 บาท

จำนวนเงินกู้ยืมสูงสุด 100,000 บาท

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.549

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคมของเกษตรกร ในการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน

3.1 แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพร

จากการศึกษาพบว่า แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพรของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้านส่วนใหญ่ได้รับความรู้เรื่องสมุนไพรมาจากญาติพี่น้อง คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมาได้รับความรู้เรื่องสมุนไพรสืบทอดมาจากพ่อแม่ คิดเป็นร้อยละ 32.6 (ดังแสดงในตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพรของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพร	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ญาติพี่น้อง	60	43.5
พ่อแม่	45	32.6
เพื่อนบ้าน	11	8.0
จำไม่ได้	8	5.8
ไม่ระบุ	14	10.1
รวม	138	100.0

3.2 การรับข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกและการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

จากการศึกษาพบว่า การรับข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกและการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร โดยได้รับจากสื่อต่างๆ ดังนี้

วิทยุ ได้รับมาก คิดเป็นร้อยละ 11.6 ได้รับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 30.4 ได้รับน้อย คิดเป็นร้อยละ 36.2 และไม่ได้รับ คิดเป็นร้อยละ 21.7

โทรทัศน์ ได้รับมาก คิดเป็นร้อยละ 6.5 ได้รับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 11.6 ได้รับน้อย คิดเป็นร้อยละ 50.7 และไม่ได้รับ คิดเป็นร้อยละ 31.2

หนังสือพิมพ์ ได้รับมาก คิดเป็นร้อยละ 37.7 ได้รับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 23.9 ได้รับน้อย คิดเป็นร้อยละ 26.1 และไม่ได้รับ คิดเป็นร้อยละ 12.3

หอกระจายข่าว ได้รับมาก คิดเป็นร้อยละ 54.3 ได้รับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 26.1 ได้รับน้อย คิดเป็นร้อยละ 8.7 และไม่ได้รับ คิดเป็นร้อยละ 10.9

เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้รับมาก คิดเป็นร้อยละ 29.7 ได้รับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 32.6 ได้รับน้อย คิดเป็นร้อยละ 27.5 และไม่ได้รับ คิดเป็นร้อยละ 10.1

ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ได้รับมาก คิดเป็นร้อยละ 2.2 ได้รับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.1 ได้รับน้อย คิดเป็นร้อยละ 29.0 และไม่ได้รับ คิดเป็นร้อยละ 34.8

ผู้นำในหมู่บ้าน ได้รับมาก คิดเป็นร้อยละ 5.8 ได้รับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 43.5 ได้รับน้อย คิดเป็นร้อยละ 31.9 และไม่ได้รับ คิดเป็นร้อยละ 18.8

เพื่อนบ้าน ได้รับมาก ร้อยละ 2.9 ได้รับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 37.7 ได้รับน้อย คิดเป็นร้อยละ 33.3 และไม่ได้รับ คิดเป็นร้อยละ 26.1

อื่นๆ (เอกสาร แผ่นพับ) ได้รับมาก คิดเป็นร้อยละ 1.4 ได้รับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 28.3 ได้รับน้อย คิดเป็นร้อยละ 19.6 และไม่ได้รับ คิดเป็นร้อยละ 15.9 (ดังแสดงในตารางที่ 12)

แหล่งข่าวสารที่เกษตรกรได้รับ เกี่ยวกับการปลูกและการใช้พืชสมุนไพร มากที่สุดคือจาก หอกระจายข่าว รองลงมาคือหนังสือพิมพ์

ตารางที่ 12 การรับข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกและการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

แหล่งข่าวสาร	ความถี่							
	มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่ได้รับ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วิทยุ	16	11.6	42	30.4	50	36.2	30	21.7
โทรทัศน์	9	6.5	16	11.6	70	50.7	43	31.2
หนังสือพิมพ์	52	37.7	33	23.9	36	26.1	17	12.3
หอกระจายข่าว	75	54.3	36	26.1	12	8.7	15	10.9
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	41	29.7	45	32.6	38	27.5	14	10.1
ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน	3	2.2	47	34.1	40	29.0	48	34.8
ผู้นำในหมู่บ้าน	8	5.8	60	43.5	44	31.9	26	18.8
เพื่อนบ้าน	4	2.9	52	37.7	46	33.3	36	26.1
อื่นๆ (เอกสาร แผ่นพับ)	2	1.4	39	28.3	27	19.6	22	15.9

3.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกและการใช้สมุนไพร

จากการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรของเกษตรกร ได้แบ่งแบบทดสอบเป็น 2 ตอน โดยแบ่ง ตอนที่ 1 ด้านการปลูกพืชสมุนไพร 10 ข้อ พบว่า ข้อที่ 1.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 100.0 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 0.0 ข้อที่ 2.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 50.0 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 50.0 ข้อที่ 3.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 62.3 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 37.7 ข้อที่ 4.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 89.9 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 10.1 ข้อที่ 5.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 92.8 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 7.2 ข้อที่ 6.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 58.7 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 41.3 ข้อที่ 7.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 92.8 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 7.2 ข้อที่ 8.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 9.4 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 90.6 ข้อที่ 9.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 50.7 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 49.3 ข้อที่ 10.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 37.7 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 62.3 ตอนที่ 2 ด้านการใช้พืชสมุนไพร 10 ข้อ พบว่า ข้อที่ 11.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 75.4 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 24.6 ข้อที่ 12.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 92.8 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 7.2 ข้อที่ 13.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 69.6 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 30.4 ข้อที่ 14.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 43.5 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 56.5 ข้อที่ 15.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 78.3 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 21.7 ข้อที่ 16.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 49.3 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 50.7 ข้อที่ 17.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 99.3 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 0.7 ข้อที่ 18.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 10.1 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 89.9 ข้อที่ 19.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 32.6 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 67.4 ข้อที่ 20.เกษตรกรตอบถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 71.0 ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 29

ในภาพรวมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกและการใช้สมุนไพรของเกษตรกร ส่วนใหญ่ตอบข้อคำถามได้ถูกต้อง ร้อยละ 81.9 และตอบคำถามผิด ร้อยละ 18.1 (ดังแสดงในตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกและการใช้สมุนไพรของเกษตรกร

ความรู้ความเข้าใจในการปลูกและการใช้สมุนไพร (N=138)	ตอบคำถาม ถูกต้อง		ตอบคำถาม ผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	ก.ด้านการปลูกพืชสมุนไพร			
1. พืชสมุนไพรที่ใช้วิธีการปลูกแบบแยกหน่อ (เหง้า) ได้แก่ ตะไคร้ กระชาย	138	100.0	0.00	0.00
2. พืชสมุนไพรที่ใช้วิธีการปลูกแบบปักชำ ได้แก่ พริกไทย	69	50.0	69	50.0
3. การปลูกจึงจะต้องใช้เหง้าอ่อน ในการปลูก	86	62.3	52	37.7
4. คำสั่งสามารถปลูกโดยการเพาะเมล็ดและการปักชำได้	124	89.9	14	10.1
5. การปลูกกระเทียม จะใช้หัวเทียมอ่อนในการปลูก	128	92.8	10	7.2
6. คำสั่งไม่สามารถปลูกโดยการปักชำได้	81	58.7	57	41.3
7. สะเคา ส่วนที่มีสรรพคุณทางยา คือ ยอด และดอกสะเคอ	128	92.8	10	7.2
8. เนื้อผลแก่ของมะระขี้นก มีสรรพคุณทางยา	13	9.4	125	90.6
9. เมล็ดฟักทองแก่ มีสรรพคุณทางยา	70	50.7	68	49.3
10. ดอกของคำสั่ง มีสรรพคุณทางยา	52	37.7	86	62.3
ข.ด้านการใช้พืชสมุนไพร				
11. พริกไทย เป็นยาขับลม แก้อาการ ท้องอืด ท้องเฟ้อ บำรุงร่างกาย	104	75.4	34	24.6
12. สมุนไพรที่สามารถไล่แมลง ได้แก่ ตะไคร้หอม สะเคา	128	92.8	10	7.2
13. น้ำมันเมื่อรับประทานประจำ ป้องกันโรคปวดฟันได้	96	69.6	42	30.4
14. กลั้วน้ำว่าติบ ช่วยรักษาอาการร้อนในได้	60	43.5	78	56.5
15. มะเกลือ มีสรรพคุณทางยาในการถ่ายพยาธิตัวดี	108	78.3	30	21.7
16. จึง มีสรรพคุณในการรักษาบาดแผล	68	49.3	70	50.7
17. ทานกระเทียมวันละครั้ง จะบำรุงสุขภาพ ลดไขมันในเส้นเลือด	137	99.3	1	0.7
18. ใบกระเพรา แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ และปวดท้อง	14	10.1	124	89.9
19. มะขามป้อม มีสรรพคุณเป็นยาบำรุงกำลัง	45	32.6	93	67.4
20. มะกรูด มีสรรพคุณแก้อาการเลือดออกตามไรฟัน	98	71.0	40	29.0
รวมเฉลี่ย	113	81.9	25	18.1

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

4.1 การปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

จากการศึกษา การปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร อำเภอแม่แตง สามารถอธิบายพืชสมุนไพรที่เป็นที่รู้จักและนิยมใช้ในหมู่คนไทยมาแต่โบราณ เป็นทั้งอาหารและยารักษาโรค ช่วยให้ผู้ที่รู้จักใช้มีสุขภาพดีและมีชีวิตยืนยาว อันเป็นพืชสมุนไพรที่หาง่าย ปลูกได้ทั่วไป ใช้ได้ตลอดภัย และมีสรรพคุณทาง อัน ได้แก่

1.กระชาย

การปลูกและการใช้กระชาย

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรปลูกกระชายคิดเป็น ร้อยละ 31.8 เกษตรกรไม่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 65.2 จะเห็นเกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่ปลูกกระชาย เพราะว่าเกษตรกรสามารถหาซื้อจากตลาดและเก็บกระชายมาจากในป่ามาใช้ประโยชน์ได้ วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 60.4 เป็นแปลง ร้อยละ 39.6 ช่วงเวลาการปลูกกระชายของเกษตรกรส่วนใหญ่ 1 ฤดู ร้อยละ 72.9 ปลูกมากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 27.1

การใช้กระชาย ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 58.0 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 13.8 การใช้ประโยชน์เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้กระชายเป็นอาหาร คิดเป็นร้อยละ 71.7 เกษตรกรจะไม่ค่อยรู้สรรพคุณทางยา เพราะมีเกษตรกรรู้สรรพคุณทางยาของกระชาย คิดเป็นร้อยละ 5.8 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 64.5 หัว ร้อยละ 6.5 ราก ร้อยละ 0.7 (ดังแสดงในตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 การปลูกและการใช้กระชายของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	กระชาย	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	48	31.8
ไม่ปลูก	90	65.2
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	29	60.4
เป็นแปลง	19	39.6
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	35	72.9
มากกว่า 1 ฤดู	13	27.1
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	39	28.3
ใช้เป็นครั้งคราว	80	58.0
ใช้เป็นประจำ	19	13.7
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	39	28.3
ใช้เป็นอาหาร	99	71.7
ไม่ได้ใช้เป็นยา	130	94.2
ใช้เป็นยา	8	5.8
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	89	64.5
หัว	9	6.5
ราก	1	0.7
ไม่ได้ใช้	39	28.3

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

2.กระเทียม

การปลูกและการใช้กระเทียม

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรปลูกกระเทียมคิดเป็น ร้อยละ 23.2 เกษตรกรไม่ปลูก คิดเป็นร้อยละ 76.8 จะเห็นเกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่ปลูกกระเทียม เพราะว่าเกษตรกรสามารถหาซื้อจากตลาดได้ วิธีการปลูกเป็นหย่อมๆ ร้อยละ 25.0 เป็นแปลง ร้อยละ 75.0 ช่วงเวลาการปลูกกระเทียมของเกษตรกร 1 ฤดู ร้อยละ 87.5 ปลูกมากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 12.5

การใช้กระเทียม ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 6.5 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 84.8 การใช้ประโยชน์เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้เป็นอาหาร คิดเป็นร้อยละ 90.6 เกษตรกรจะไม่ค่อยรู้สรรพคุณทางยา เพราะมีเกษตรกรรู้สรรพคุณทางยาของกระเทียม คิดเป็นร้อยละ 34.1 ส่วนที่ใช้ เกษตรกรไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด คิดเป็นร้อยละ 50.3 ผล ร้อยละ 23.9 หัว ร้อยละ 15.9 (ดังแสดงในตารางที่ 15)

3.กระเพรา

การปลูกและการใช้กระเพรา

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกกระเพราคิดเป็น ร้อยละ 80.4 ส่วนเกษตรกรไม่ปลูก คิดเป็น ร้อยละ 19.6 จะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกกระเพราไว้ใช้ตามครัวเรือนเอง วิธีการปลูกเป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูกกระเพราของเกษตรกร 1 ฤดู ร้อยละ 61.6 ปลูกมากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 18.8

การใช้กระเพรา ความถี่ในการใช้ ไม่ใช่ ร้อยละ 13.0 ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 75.4 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) 11.6 การใช้ประโยชน์เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้กระเพราเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 87.0 ใช้เป็นยา ร้อยละ 20.3 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 56.5 ใบ ร้อยละ 23.2 ดอก ร้อยละ 7.2 (ดังแสดงในตารางที่ 17)

ตารางที่ 15 การปลูกและการใช้กระเทียมของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	กระเทียม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	32	23.2
ไม่ปลูก	106	76.8
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	8	25.0
เป็นแปลง	24	75.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	28	87.5
มากกว่า 1 ฤดู	4	12.5
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	12	8.7
ใช้เป็นครั้งคราว	9	6.5
ใช้เป็นประจำ	117	84.8
การใช้ประโยชน์		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	13	9.4
ใช้เป็นอาหาร	125	90.6
ไม่ได้ใช้เป็นยา	91	65.9
ใช้เป็นยา	47	34.1
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	70	50.3
ผล	33	23.9
หัว	22	15.9
ไม่ได้ใช้	13	9.4

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 17 การปลูกและการใช้กระเพราของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	กระเพรา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	111	80.4
ไม่ปลูก	27	19.6
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	111	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	85	61.6
มากกว่า 1 ฤดู	26	18.8
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	18	13.0
ใช้เป็นครั้งคราว	104	75.4
ใช้เป็นประจำ	16	11.6
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	18	13.0
ใช้เป็นอาหาร	120	87.0
ไม่ได้ใช้เป็นยา	110	79.7
ใช้เป็นยา	28	20.3
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	78	56.5
ใบ	32	23.2
ดอก	10	7.2
ไม่ได้ใช้	18	13.0

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

4.กล้วย

การปลูกและการใช้กล้วย

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 71.0 ไม่ปลูก ร้อยละ 29.0 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 65.3 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 34.7 การใช้กล้วย ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 48.6 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 29.7 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้กล้วยเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 78.3 ใช้เป็นยา ร้อยละ 10.1 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าจะใช้ส่วนใด ร้อยละ 68.1 ผล ร้อยละ 7.2 ใบ ร้อยละ 2.9 (ดังแสดงในตารางที่ 16)

5.ขมิ้นชัน

การปลูกและการใช้ขมิ้นชัน

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูก คิดเป็นร้อยละ 85.5 ไม่ปลูก ร้อยละ 14.5 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 81.4 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 18.6

การใช้ขมิ้นชัน ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 77.5 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 8.0 การใช้ประโยชน์เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ขมิ้นชันเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 85.5 ใช้เป็นยา ร้อยละ 18.8 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าจะใช้ส่วนใด ร้อยละ 58.7 ผล ร้อยละ 13.0 หัว ร้อยละ 13.8 (ดังแสดงในตารางที่ 18)

6.ข่า

การปลูกและการใช้ข่า

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 92.8 ไม่ปลูก ร้อยละ 7.2 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 79.7 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 20.3

การใช้ข่า ความถี่ในการใช้ ไม่ใช้ ร้อยละ 7.2 ใช้เป็น ครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 81.9 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 10.9 การใช้ประโยชน์เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ข่าเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 92.8 ใช้เป็นยา ร้อยละ 18.8 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าจะใช้ส่วนใด ร้อยละ 62.3 ใบ ร้อยละ 2.9 หัว ร้อยละ 27.5 (ดังแสดงในตารางที่ 19)

ตารางที่ 16 การปลูกและการใช้กล้วยของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	กล้วย	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	98	71.0
ไม่ปลูก	40	29.0
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	98	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	64	65.3
มากกว่า 1 ฤดู	34	34.7
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	30	21.7
ใช้เป็นครั้งคราว	67	48.6
ใช้เป็นประจำ	41	29.7
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	30	21.7
ใช้เป็นอาหาร	108	78.3
ไม่ได้ใช้เป็นยา	124	89.9
ใช้เป็นยา	14	10.1
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	94	68.1
ผล	10	7.2
ใบ	4	2.9
ไม่ได้ใช้	30	21.7

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 18 การปลูกและการใช้มันชันของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	มันชัน	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	118	85.5
ไม่ปลูก	20	14.5
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	118	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	96	81.4
มากกว่า 1 ฤดู	22	18.6
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	20	14.5
ใช้เป็นครั้งคราว	107	77.5
ใช้เป็นประจำ	11	8.0
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	20	14.5
ใช้เป็นอาหาร	118	85.5
ไม่ได้ใช้เป็นยา	112	81.2
ใช้เป็นยา	26	18.8
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	81	58.7
ผล	18	13.0
หัว	19	13.8
ไม่ได้ใช้	20	14.5

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 19 การปลูกและการใช้ข้าวของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	ข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	128	92.8
ไม่ปลูก	10	7.2
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	128	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	102	79.7
มากกว่า 1 ฤดู	26	20.3
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	10	7.2
ใช้เป็นครั้งคราว	113	81.9
ใช้เป็นประจำ	15	10.9
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	10	7.2
ใช้เป็นอาหาร	128	92.8
ไม่ได้ใช้เป็นยา	112	81.2
ใช้เป็นยา	26	18.8
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	86	62.3
ใบ	4	2.9
หัว	38	27.5
ไม่ได้ใช้	10	7.2

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

7. จิง

การปลูกและการใช้จิง

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 77.5 ไม่ปลูก ร้อยละ 22.5 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 96.3 เป็นแปลง ร้อยละ 3.7 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 82.2 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 17.8

การใช้จิง ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 89.1 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 8.0 การใช้ประโยชน์เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้จิงเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 97.1 ใช้เป็นยา ร้อยละ 16.7 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 82.6 ผล ร้อยละ 14.5 (ดังแสดงในตารางที่ 20)

8. จี๋เหล็ก

การปลูกและการใช้จี๋เหล็ก

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรปลูกคิดเป็น ร้อยละ 15.9 ไม่ปลูก ร้อยละ 84.1 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 81.8 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 18.2

การใช้จี๋เหล็ก ความถี่ในการใช้ ไม่ใช้ ร้อยละ 29.7 ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 70.3 การใช้ประโยชน์เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้จี๋เหล็กเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 70.3 ใช้เป็นยา ร้อยละ 14.5 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 53.6 ผล ร้อยละ 2.9 ใบ ร้อยละ 8.0 เปลือก ร้อยละ 5.8 (ดังแสดงในตารางที่ 21)

9. ชะพลู

การปลูกและการใช้ชะพลู

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 56.5 ไม่ปลูก ร้อยละ 43.5 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 80.8 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 19.2

การใช้ชะพลู ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 60.9 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 10.9 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ใบชะพลูเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 71.7 ไม่ได้ใช้เป็นยา ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 68.8 ใบ ร้อยละ 2.9 (ดังแสดงในตารางที่ 22)

ตารางที่ 20 การปลูกและการใช้จริงของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	จริง	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	107	77.5
ไม่ปลูก	31	22.5
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	103	96.3
เป็นแปลง	4	3.7
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	88	82.2
มากกว่า 1 ฤดู	19	17.8
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	4	2.9
ใช้เป็นครั้งคราว	123	89.1
ใช้เป็นประจำ	11	8.0
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	4	2.9
ใช้เป็นอาหาร	134	97.1
ไม่ได้ใช้เป็นยา	115	83.3
ใช้เป็นยา	23	16.7
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	114	82.6
ผล	20	14.5
ไม่ได้ใช้	4	2.9

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 21 การปลูกและการใช้ชี้เหล็กของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	ชี้เหล็ก	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	22	15.9
ไม่ปลูก	116	84.1
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	22	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	18	81.8
มากกว่า 1 ฤดู	4	18.2
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	41	29.7
ใช้เป็นครั้งคราว	97	70.3
ใช้เป็นประจำ	-	-
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	41	29.7
ใช้เป็นอาหาร	97	70.3
ไม่ได้ใช้เป็นยา	118	85.5
ใช้เป็นยา	20	14.5
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	74	53.6
ผล	4	2.9
ใบ	11	8.0
เปลือก	8	5.8
ไม่ได้ใช้	41	29.7

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 22 การปลูกและการใช้ชะพลูของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	ชะพลู	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	78	56.5
ไม่ปลูก	60	43.5
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	78	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	63	80.8
มากกว่า 1 ฤดู	15	19.2
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	39	28.3
ใช้เป็นครั้งคราว	84	60.8
ใช้เป็นประจำ	15	10.9
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	39	28.3
ใช้เป็นอาหาร	99	71.7
ไม่ได้ใช้เป็นยา	138	100.0
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	95	68.8
ใบ	4	2.9
ไม่ได้ใช้	39	28.3

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

10. ตะไคร้

การปลูกและการใช้ตะไคร้

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรปลูกคิดเป็น ร้อยละ 100.0 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 78.3 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 21.7

การใช้ตะไคร้ ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 74.6 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 25.4 การใช้ประโยชน์เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ตะไคร้เป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 97.1 ใช้เป็นยา ร้อยละ 24.6 ส่วนที่ใช้ไม่ระบุว่าจะใช้ส่วนใด ร้อยละ 65.9 ใบ ร้อยละ 0.7 หัว ร้อยละ 8.7 คั้น ร้อยละ 21.7 (ดังแสดงในตารางที่ 23)

11. น้อยหน่า

การปลูกและการใช้น้อยหน่า

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 50.7 ไม่ปลูก ร้อยละ 49.3 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 71.4 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 28.6

การใช้น้อยหน่า ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 71.7 การใช้ประโยชน์เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้น้อยหน่าเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 71.7 ใช้เป็นยา ร้อยละ 8.7 ส่วนที่ใช้ไม่ระบุว่าจะใช้ส่วนใด ร้อยละ 65.9 ผล ร้อยละ 2.9 ใบ ร้อยละ 2.9 (ดังแสดงในตารางที่ 24)

12. พริก

การปลูกและการใช้พริก

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 58.7 ไม่ปลูก ร้อยละ 41.3 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 85.2 เป็นแปลง ร้อยละ 8.7 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 86.3 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 13.8

การใช้พริก ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 59.4 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 32.6 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้พริกเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 82.6 ส่วนที่ใช้ ผล ร้อยละ 82.6 (ดังแสดงในตารางที่ 25)

ตารางที่ 23 การปลูกและการใช้ตะไคร้ของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	ตะไคร้	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	138	100.0
ไม่ปลูก	-	-
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	138	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	108	78.3
มากกว่า 1 ฤดู	30	21.7
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	-	-
ใช้เป็นครั้งคราว	103	74.6
ใช้เป็นประจำ	35	25.4
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	4	2.9
ใช้เป็นอาหาร	134	97.1
ไม่ได้ใช้เป็นยา	104	75.4
ใช้เป็นยา	34	24.6
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	91	65.9
ใบ	1	0.7
หัว	12	8.7
ต้น	30	21.7
ไม่ได้ใช้	4	2.9

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 24 การปลูกและการใช้น้อยหน้าของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	น้อยหน้า	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	70	50.7
ไม่ปลูก	68	49.3
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	70	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	50	71.4
มากกว่า 1 ฤดู	20	28.6
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	39	28.3
ใช้เป็นครั้งคราว	99	71.7
ใช้เป็นประจำ	-	-
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	39	28.3
ใช้เป็นอาหาร	99	71.7
ไม่ได้ใช้เป็นยา	126	91.3
ใช้เป็นยา	12	8.7
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	91	65.9
ผล	4	2.9
ใบ	4	2.9
ไม่ได้ใช้	39	28.3

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 25 การปลูกและการใช้พริกของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	พริก	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	81	58.7
ไม่ปลูก	57	41.3
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	69	85.2
เป็นแปลง	12	8.7
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	69	86.3
มากกว่า 1 ฤดู	11	13.8
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	11	8.0
ใช้เป็นครั้งคราว	82	59.4
ใช้เป็นประจำ	45	32.6
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	24	17.4
ใช้เป็นอาหาร	114	82.6
ไม่ได้ใช้เป็นยา	138	100.0
ส่วนที่ใช้		
ผล	114	82.6
ไม่ได้ใช้	24	17.4

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

13. ฟักทอง

การปลูกและการใช้ฟักทอง

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรปลูกคิดเป็น ร้อยละ 49.3 ไม่ปลูก ร้อยละ 50.7 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 85.1 เป็นแปลง 10 14.9 ช่วงเวลาการปลูก ร้อยละ 1 ฤดู ร้อยละ 100.0

การใช้ฟักทอง ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 68.1 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ฟักทองเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 68.1 ไม่ได้ใช้เป็นยา ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 65.2 ผล ร้อยละ 2.9 (ดังแสดงในตารางที่ 26)

14. มะกรูด

การปลูกและการใช้มะกรูด

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 58.7 ไม่ปลูก ร้อยละ 41.3 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 64.7 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 35.3

การใช้มะกรูด ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 80.4 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 10.9 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้มะกรูดเป็นอาหาร คิดเป็นร้อยละ 91.3 ใช้เป็นยา ร้อยละ 15.2 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 50.7 ผล ร้อยละ 34.8 หัว ร้อยละ 5.8 (ดังแสดงในตารางที่ 27)

15. มะขาม

การปลูกและการใช้มะขาม

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรปลูกคิดเป็น ร้อยละ 35.5 ไม่ปลูก ร้อยละ 64.5 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 59.2 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 40.8

การใช้มะขาม ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 58.0 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 11.6 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้มะขามเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 68.8 ใช้เป็นยา ร้อยละ 8.0 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 44.9 ผล ร้อยละ 19.6 ใบ ร้อยละ 0.7 เปลือก ร้อยละ 3.6 (ดังแสดงในตารางที่ 28)

ตารางที่ 26 การปลูกและการใช้ฟักทองของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	ฟักทอง	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	68	49.3
ไม่ปลูก	70	50.7
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	57	85.1
เป็นแปลง	10	14.9
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	69	100.0
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	44	31.9
ใช้เป็นครั้งคราว	94	68.1
ใช้เป็นประจำ	-	-
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	44	31.9
ใช้เป็นอาหาร	94	68.1
ไม่ได้ใช้เป็นยา	138	100.0
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	90	65.2
ผล	4	2.9
ไม่ได้ใช้	44	31.9

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 27 การปลูกและการใช้มะกรูดของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	มะกรูด	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	81	58.7
ไม่ปลูก	57	41.3
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	81	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	55	64.7
มากกว่า 1 ฤดู	30	35.3
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	12	8.7
ใช้เป็นครั้งคราว	111	80.4
ใช้เป็นประจำ	15	10.9
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	12	8.7
ใช้เป็นอาหาร	126	91.3
ไม่ได้ใช้เป็นยา	117	84.8
ใช้เป็นยา	21	15.2
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	70	50.7
ผล	48	34.8
หัว	8	5.8
ไม่ได้ใช้	12	8.7

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 28 การปลูกและการใช้มะขามของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	มะขาม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	49	35.5
ไม่ปลูก	89	64.5
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	49	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	29	59.2
มากกว่า 1 ฤดู	20	40.8
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	42	30.4
ใช้เป็นครั้งคราว	80	58.0
ใช้เป็นประจำ	16	11.6
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	43	31.2
ใช้เป็นอาหาร	95	68.8
ไม่ได้ใช้เป็นยา	127	92.0
ใช้เป็นยา	11	8.0
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	62	44.9
ผล	27	19.6
ใบ	1	0.7
เปลือก	5	3.6
ไม่ได้ใช้	43	31.2

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

16.มะนาว

การปลูกและการใช้มะนาว

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 68.8 ไม่ปลูก ร้อยละ 31.2 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 71.6 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 28.4

การใช้มะนาว ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 74.6 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 17.4 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้มะนาวเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 92.0 ใช้เป็นยา ร้อยละ 14.5 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุนว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 63.0 ผล ร้อยละ 29.0 (ดังแสดงในตารางที่ 29)

17.ยอ

การปลูกและการใช้ยอ

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรปลูกคิดเป็น ร้อยละ 19.6 ไม่ปลูก ร้อยละ 80.4 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 58.1 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 41.9

การใช้ยอ ความถี่ในการใช้ ไม่ใช้ ร้อยละ 44.2 ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 55.8 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ยอเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 55.8 ไม่ได้ใช้เป็นยา ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุนว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 52.9 ใบ ร้อยละ 2.9 (ดังแสดงในตารางที่ 30)

18.โหระพา

การปลูกและการใช้โหระพา

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 68.8 ไม่ปลูก ร้อยละ 31.2 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0 ช่วงเวลาการปลูก 1 ฤดู ร้อยละ 77.4 มากกว่า 1 ฤดู ร้อยละ 22.6

การใช้โหระพา ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 70.3 ใช้เป็นประจำ (มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 12.3 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้โหระพาเป็นอาหารคิดเป็น ร้อยละ 34.1 ใช้เป็นยา ร้อยละ 0.7 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุนว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 31.2 ใบ ร้อยละ 2.9 (ดังแสดงในตารางที่ 31)

19.พืชสมุนไพรชนิดอื่นๆ

ว่านหางจระเข้

การปลูกและการใช้ว่านหางจระเข้

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 25.4 ไม่ปลูก ร้อยละ 74.6 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 80.0 ปลูกเป็นแปลง ร้อยละ 20.0

การใช้ว่านหางจระเข้ ความถี่ในการใช้ ไม่ใช่ ร้อยละ 53.0 ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 32 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ว่านหางจระเข้เป็นยา ร้อยละ 10.0 ส่วนที่ใช้ ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด ร้อยละ 80.0 ใบ ร้อยละ 2.0

มะละกอ

การปลูกและการใช้มะละกอ

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 18.0 ไม่ปลูก ร้อยละ 82.0 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 28.0

การใช้มะละกอ ความถี่ในการใช้ ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 65.0 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้มะละกอ เป็นอาหาร ร้อยละ 50.0 ส่วนที่ใช้ ผล ร้อยละ 100.0

ฝรั่ง

การปลูกและการใช้ฝรั่ง

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 14.0 ไม่ปลูก ร้อยละ 86.0 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 50.0

การใช้ฝรั่ง ความถี่ในการใช้ ไม่ใช่ ร้อยละ 32.0 ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 58.0 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ฝรั่งเป็นอาหาร ร้อยละ 40.0 ส่วนที่ใช้ ผล ร้อยละ 100.0

สระระแหน

การปลูกและการใช้สระระแหน

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 23.0 ไม่ปลูก ร้อยละ 77.0 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 50.0

การใช้สระระแหน ความถี่ในการใช้ ไม่ใช่ ร้อยละ 67.0 ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 31.0 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้สระระแหน เป็นอาหาร ร้อยละ 40.0 ส่วนที่ใช้ ใบ ร้อยละ 100.0

ใบพลู

การปลูกและการใช้ใบพลู

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 9.0 ไม่ปลูก ร้อยละ 91.0 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0

การใช้ ใบพลู ความถี่ในการใช้ ไม่ใช่ ร้อยละ 92.0 ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 8.0 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ใบพลู เป็นอาหาร ร้อยละ 40.0 ส่วนที่ใช้ ใบ ร้อยละ 25.0

ฟ้าทลายโจร

การปลูกและการใช้ฟ้าทลายโจร

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกคิดเป็น ร้อยละ 4.5 ไม่ปลูก ร้อยละ 95.5 วิธีการปลูก เป็นหย่อมๆ ร้อยละ 100.0

การใช้ฟ้าทลายโจร ความถี่ในการใช้ ไม่ใช่ ร้อยละ 68.0 ใช้เป็นครั้งคราว (1-3 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 18.5 การใช้ประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ฟ้าทลายโจรเป็นยา ร้อยละ 23.0 ส่วนที่ใช้ ผล ร้อยละ 100.0

ตารางที่ 29 การปลูกและการใช้มะนาวของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	มะนาว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	95	68.8
ไม่ปลูก	43	31.2
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	95	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	68	71.6
มากกว่า 1 ฤดู	27	28.4
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	11	8.0
ใช้เป็นครั้งคราว	103	74.6
ใช้เป็นประจำ	24	17.4
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	11	8.0
ใช้เป็นอาหาร	127	92.0
ไม่ได้ใช้เป็นยา	118	85.5
ใช้เป็นยา	20	14.5
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	87	63.0
ผล	40	29.0
ไม่ได้ใช้	11	8.0

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 30 การปลูกและการใช้ของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	ยอด	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	27	19.6
ไม่ปลูก	111	80.4
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	27	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	18	58.1
มากกว่า 1 ฤดู	13	41.9
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	61	44.2
ใช้เป็นครั้งคราว	77	55.8
ใช้เป็นประจำ	-	-
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	61	44.2
ใช้เป็นอาหาร	77	55.8
ไม่ได้ใช้เป็นยา	138	100.0
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	73	52.9
ใบ	4	2.9
ไม่ได้ใช้	61	44.2

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 31 การปลูกและการใช้โหระพาของเกษตรกร

การปลูกและการใช้ประโยชน์	โหระพา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ปลูก	95	68.8
ไม่ปลูก	43	31.2
วิธีการปลูก		
เป็นหย่อมๆ	95	100.0
ช่วงเวลาการปลูก		
1 ฤดู	72	77.4
มากกว่า 1 ฤดู	21	22.6
ความถี่ในการใช้		
ไม่ใช้	24	17.4
ใช้เป็นครั้งคราว	97	70.3
ใช้เป็นประจำ	17	12.3
การใช้ประโยชน์*		
ไม่ได้ใช้เป็นอาหาร	91	65.9
ใช้เป็นอาหาร	47	34.1
ไม่ได้ใช้เป็นยา	137	99.3
ใช้เป็นยา	1	0.7
ส่วนที่ใช้		
ไม่ระบุว่าใช้ส่วนใด	43	31.2
ใบ	4	2.9
ไม่ได้ใช้	91	65.9

หมายเหตุ* การใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 32 จำนวนเกษตรกรที่ปลูกและใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านชนิดต่างๆ

ชนิดพืช	การปลูก				การใช้			
	ไม่ปลูก		ปลูก		ใช้น้อย		ใช้มาก	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1.กระชาย	90	65.2	48	31.8	39	28.3	99	71.7
2.กระเทียม	106	76.8	32	23.2	12	8.7	126	91.3
3.กระเพรา	27	19.6	111	80.4	18	13.0	120	87.0
4.กล้วย	40	29.0	98	71.0	30	21.7	108	78.3
5.ขมิ้นชัน	20	14.5	118	85.5	20	14.5	118	85.5
6.ข่า	10	7.2	128	92.8	10	7.2	128	92.8
7.ขิง	31	22.5	107	77.5	4	2.9	134	97.1
8.ขี้เหล็ก	116	84.1	22	15.9	41	29.7	97	70.3
9.ชะพลู	60	43.5	78	56.5	39	28.3	99	71.7
10.ตะไคร้	-	-	138	100	-	-	138	100
11.น้อยหน่า	68	49.3	70	50.7	39	28.3	99	71.7
12.พริก	57	41.3	81	58.7	11	8.0	127	92.0
13.ฟักทอง	70	49.3	68	50.7	44	31.9	94	68.1
14.มะกรูด	57	41.3	81	58.7	12	8.7	126	91.3
15.มะขาม	89	35.5	49	35.5	42	30.4	96	69.6
16.มะนาว	43	31.2	95	68.8	11	8.0	127	92.0
17.ยอ	111	80.4	27	19.6	61	44.2	77	55.8
18.โหระพา	43	31.2	95	68.8	24	17.4	114	82.6
รวม	56	40.6	82	59.4	18	13.0	120	87.0

หมายเหตุ* การปลูกและการใช้ประโยชน์เกษตรกร 1 คนจะมีการปลูกพืชหลายชนิดและมีการใช้ได้หลายรูปแบบ

ตารางที่ 33 สรรพคุณของพืชสมุนไพรที่เกษตรกรใช้

ชนิดพืช	สรรพคุณ
1.กระชาย	บำรุงร่างกาย, ขับลม, ท้องอืดท้องเฟ้อ, โรคกระเพาะ, ปวดตามร่างกาย
2.กระเทียม	แก้ความดัน, โรคมะเร็ง, แก้หวัด, ขับเสมหะ, ท้องเดิน, โรคเกาต์, ไล่แมลง
3.กระเพรา	แก้หวัด(เด็ก), ขับลม, ท้องอืดท้องเฟ้อ, ร้อนใน, ปวดหัว
4.กล้วย	ขับถ่าย, แก้โรคท้องเสีย
5.ขมิ้นชัน	ทาขูด, แก้คัน, แก้ปวดหลัง, ท้องอืด
6.ข่า	เหน็บชา, แก้ผื่นคัน, ทากลากเลื่อน, ร้อนใน
7.ขิง	ท้องอืด, แก้ไอ, ร้อนใน, ปวดท้อง, เจ็บคอ
8.ขี้เหล็ก	แก้ความดัน, ทาแก้คัน, ยาระบาย, เบาหวาน, ยาบำรุง
9.ชะพลู	แก้ท้องอืด
10.ตะไคร้	แก้ร้อนใน, เจ็บท้อง, ขับลม, ไล่ยุง, บำรุงเลือด, ท้องอืดท้องเฟ้อ, ขับปัสสาวะ
11.น้อยหน่า	แก้เหาเด็ก, ไล่แมลง, แก้เป็นลม
12.พริก	ช่วยเจริญอาหาร, ยาระบาย
13.ฟักทอง	ยาพยาธิ
14.มะกรูด	แก้รังแค, ผมหงอก
15.มะขาม	ล้างแผล, ยาระบาย, แก้คัน
16.มะนาว	แก้เจ็บคอ, แก้ไอ
17.ขอ	แก้คลื่นไส้ อาเจียน, ยาระบาย, ท้องอืดท้องเฟ้อ
18. โหระพา	แก้หวัด, ขับลม, ท้องอืดท้องเฟ้อ
19.ฝรั่ง	โรคเลือดออกตามไรฟัน, ยาฆ่าแมลง, แก้ท้องร่วง
20.ฟ้าทลายโจร	ปวดเอว, บำรุงร่างกาย
21.ว่านหางจระเข้	ทาผิว, ไล่แมลง, แผลน้ำร้อนลวก
22.ไพล	ท้องอืดท้องเฟ้อ
23.ใบพลู	ทาเมื่อฟกช้ำ, พอกแผล
24.สระระแห่น	แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมกับการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลกับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง เพศกับ การปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.520 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง อายุกับ การปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 4.393 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง การศึกษากับ การปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.855 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับ การปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.023 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้านกับ การปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.020 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน ไม่มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร (ดังแสดงในตารางที่ 34)

ตารางที่ 34 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลกับการปลูกพืชสมุนไพรที่บ้านของเกษตรกร

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล	การปลูกพืชสมุนไพร						df	χ^2
	ไม่ปลูก		ปลูก		รวม			
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)		
เพศ								
ชาย	26	18.8	33	23.9	59	42.8	1	0.520
หญิง	30	21.7	49	35.5	79	57.2		NS
รวม	56	40.6	82	59.4	138	100.0		
อายุ								
อายุน้อยกว่า 47.9 ปี	32	23.2	32	23.2	64	46.4		4.393
อายุมากกว่า 47.9 ปี	24	17.4	50	36.2	74	53.6	1	*
รวม	56	40.6	82	59.4	138	100.0		
การศึกษา								
ไม่ได้รับการศึกษา	2	1.4	6	4.3	8	5.8	1	0.855
ได้เรียนหนังสือ	54	39.1	76	55.1	130	94.2		NS
รวม	56	40.6	82	59.4	138	100.0		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน								
น้อย 3.5 คน	26	18.8	37	26.8	63	45.7	1	0.023
มาก 3.5 คน	30	21.7	45	32.6	75	54.3		NS
รวม	56	40.6	82	59.4	138	100.0		
ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน								
น้อย 37.1 ปี	28	20.3	42	30.4	70	50.7	1	0.020
มาก 37.1 ปี	28	20.3	40	29.0	68	49.3		NS
รวม	56	40.6	82	59.4	138	100.0		

หมายเหตุ NS คือ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

$$\chi^2_{(0.05, df=1)} = 3.84$$

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง เพศกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 1.386 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง อายุกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 5.560 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง การศึกษากับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 1.070 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.382 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้านกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 1.160 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้านไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร (ดังแสดงในตารางที่ 35)

ตารางที่ 35 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล	การใช้พืชสมุนไพร						df	χ^2
	ใช้น้อย		ใช้มาก		รวม			
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)		
เพศ								
ชาย	10	7.2	49	35.5	59	42.7	1	1.386
หญิง	8	5.8	71	51.5	79	57.3		NS
รวม	18	13.0	120	87.0	138	100.0		
อายุ								
อายุน้อยกว่า 47.9 ปี	13	9.4	51	37.0	64	46.4	1	5.560
อายุมากกว่า 47.9 ปี	5	3.6	69	50.0	74	53.6		*
รวม	18	13.0	120	87.0	138	100.0		
การศึกษา								
ไม่ได้รับการศึกษา	2	1.4	6	4.4	8	5.8	1	1.070
ได้เรียนหนังสือ	16	11.6	114	82.6	130	94.2		NS
รวม	18	13.0	120	87.0	138	100.0		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน								
น้อยกว่า 3.5 คน	7	5.0	56	40.6	63	45.6	1	0.382
มากกว่า 3.5 คน	11	8.0	64	46.4	75	54.4		NS
รวม	18	13.0	120	87.0	138	100.0		
ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน								
น้อยกว่า 37.1 ปี	7	5.0	63	45.7	70	50.7	1	1.160
มากกว่า 37.1 ปี	11	8.0	57	41.3	68	49.3		NS
รวม	18	13.0	120	87.0	138	100.0		

หมายเหตุ NS คือ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

$$\chi^2_{(0.05, df=1)} = 3.84$$

5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจกับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้ทั้งหมดกับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 1.231 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า รายได้ทั้งหมดไม่มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้จากสมุนไพรกับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 1.563 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า รายได้จากสมุนไพรไม่มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร (ดังแสดงในตารางที่ 36)

ตารางที่ 36 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจกับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	การปลูกพืชสมุนไพร				รวม	df	χ^2	
	ไม่ปลูก		ปลูก					
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)				
รายได้ทั้งหมด								
น้อยกว่ารายได้เฉลี่ย 28,588.8 บาท	38	27.5	48	34.8	86	62.3	1	1.231
มากกว่ารายได้เฉลี่ย 28,588.8 บาท	18	13.0	34	24.6	52	37.7		NS
รวม	56	40.6	82	59.4	138	100.0		
รายได้จากสมุนไพร								
มีรายได้จากสมุนไพร	38	27.5	47	34.1	85	61.6	1	1.563
ไม่มีรายได้จากสมุนไพร	18	13.0	35	25.4	53	38.4		NS
รวม	56	40.6	82	59.4	138	100.0		

หมายเหตุ NS คือ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

$$\chi^2_{(0.05, df=1)} = 3.84$$

5.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้ทั้งหมดกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.403 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า รายได้ทั้งหมดไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้จากสมุนไพรกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 4.135 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า รายได้จากสมุนไพรมีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร (ดังแสดงในตารางที่ 37)

ตารางที่ 37 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	การใช้พืชสมุนไพร						df	χ^2
	ใช้น้อย		ใช้มาก		รวม			
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)		
รายได้ทั้งหมด								
น้อยกว่ารายได้เฉลี่ย 28,588.8 บาท	10	7.2	76	55.1	86	62.3	1	0.403
มากกว่ารายได้เฉลี่ย 28,588.8 บาท	8	5.8	44	31.9	52	37.7		NS
รวม	18	13.0	120	87.0	138	100.0		
รายได้จากสมุนไพร								
มีรายได้จากสมุนไพร	15	10.9	70	50.7	85	61.6	1	4.135
ไม่มีรายได้จากสมุนไพร	3	2.1	50	36.3	53	38.4		*
รวม	18	13.0	120	87.0	138	100.0		

หมายเหตุ NS คือ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

$$\chi^2_{(0.05, df=1)} = 3.84$$

5.5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้ข่าวสารกับ การปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.036 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า การรับรู้ข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพรกับ การปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.109 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพรไม่มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ความเข้าใจกับ การปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.932 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า ความรู้ความเข้าใจไม่มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร (ดังแสดงในตารางที่ 38)

ตารางที่ 38 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

ปัจจัยด้านสังคม	การปลูกพืชสมุนไพร						df	χ^2
	ไม่ปลูก		ปลูก		รวม			
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)		
การรับรู้ข่าวสาร								
ไม่รับรู้	20	14.5	28	20.3	48	34.8	1	0.036
รับรู้	36	26.1	54	39.1	90	65.2		NS
รวม	56	40.6	82	59.4	138	100.0		
แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพร								
พ่อแม่ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน	33	23.9	46	33.3	79	57.2	1	0.109
ไม่ระบุแหล่งข่าวสาร	23	16.7	36	26.1	59	42.8		NS
รวม	56	40.6	82	59.4	138	100.0		
ความรู้ความเข้าใจ								
ตอบถูกต้อง	8	5.8	17	12.3	25	18.1	1	0.932
ตอบไม่ถูกต้อง	48	34.8	65	47.1	113	81.9		NS
รวม	56	40.6	82	59.4	138	100.0		

หมายเหตุ NS คือ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

$$\chi^2_{(0.05, df=1)} = 3.84$$

5.6 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้ข่าวสารกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.019 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า การรับรู้ข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพรกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.126 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพรไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ความเข้าใจกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรค่า χ^2 ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 2.201 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า χ^2 จากตาราง (3.84) หมายความว่า ความรู้ความเข้าใจไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร (ดังแสดงในตารางที่ 39)

ตารางที่ 39 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

ปัจจัยด้านสังคม	การใช้พืชสมุนไพร						df	χ^2
	ใช้น้อย		ใช้มาก		รวม			
	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)		
การรับรู้ข่าวสาร								
ไม่รับรู้	6	4.3	42	30.4	48	34.8	1	0.019
รับรู้	12	8.7	78	56.5	90	65.2		NS
รวม	18	13.0	120	87.0	138	100.0		
แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพร								
พ่อแม่ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน	11	8.0	68	49.3	79	57.3	1	0.126
ไม่ระบุแหล่งข่าวสาร	7	5.0	52	37.7	59	42.7		NS
รวม	18	13.0	120	87.0	138	100.0		
ความรู้ความเข้าใจ								
ความรู้ความเข้าใจต่ำ	1	0.7	24	17.4	25	18.1	1	2.201
ความรู้ความเข้าใจสูง	17	12.3	96	69.6	113	81.9		NS
รวม	18	13.0	120	87.0	138	100.0		

หมายเหตุ NS คือ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

$$\chi^2_{(0.05, df=1)} = 3.84$$

สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระกับการปลูก และการใช้พืชสมุนไพร
พื้นบ้านของเกษตรกร

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของ
เกษตรกร พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร คือ อายุ
ของเกษตรกร (ดังแสดงในตารางที่ 40)

ตารางที่ 40 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน

ตัวแปร	ค่าทดสอบไคสแควร์
เพศ	0.520
อายุ	4.393 *
การศึกษา	0.855
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	0.023
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน	0.020
รายได้รวม	1.231
รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพร	1.563
การรับรู้ข่าวสาร	0.036
แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพร	0.109
ความรู้ความเข้าใจ	0.932

* มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

โดยสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้ คือ

อายุของเกษตรกรกับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร มีค่า χ^2 เท่ากับ 4.393 หมายความว่า อายุของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร นั่นคือ เกษตรกรที่มีอายุมากจะมีการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านมากกว่า เกษตรกรที่มีอายุน้อย (ดังแสดงในตารางที่ 40)

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร คือ อายุของเกษตรกร และ รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพร (ดังแสดงในตารางที่ 41)

ตารางที่ 41 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน

ตัวแปร	ค่าทดสอบไคสแควร์
เพศ	1.386
อายุ	5.560*
การศึกษา	1.070
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	0.382
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน	1.160
รายได้รวม	0.403
รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพร	4.135*
การรับรู้ข่าวสาร	0.019
แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพร	0.126
ความรู้ความเข้าใจ	2.201

* มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

โดยสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้ คือ

อายุของเกษตรกรกับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร มีค่า χ^2 เท่ากับ 5.560 หมายความว่า อายุของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร นั่นคือ เกษตรกรที่มีอายุน่าจะมีการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านมากกว่า เกษตรกรที่มีอายุน้อย (ดังแสดงในตารางที่ 41)

รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพรของเกษตรกร มีค่า χ^2 เท่ากับ 4.135 หมายความว่า รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพรของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร นั่นคือ เกษตรกรที่มีรายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพรจะมีการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านมากกว่า เกษตรกรที่ไม่มีรายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพร (ดังแสดงในตารางที่ 41)

ตอนที่ 6 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

<p>ด้านการการปลูก</p>	<p>ปัญหา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรปลูกพืชสมุนไพรไว้ในครัวเรือนเพียงเล็กน้อย และส่วนใหญ่ปลูกลงดินไว้ตามบ้าน ปัญหา คือ มีข้อจำกัดของพื้นที่ในการปลูกพืชสมุนไพรทำให้ไม่สามารถที่จะปลูกเองได้ในปริมาณมากๆ ขาดพันธุ์พืช เมื่อถึงฤดูแล้งใบแห้งตายได้ง่าย ขาดน้ำในการรด บ้างชนิดปลูกแล้วไม่เจริญเติบโตเพราะว่าไม่รู้วิธีปลูก มีวัชพืชและเชื้อราในฤดูฝน</p> <p>ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการแก้ปัญหาด้านการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน คือ รัฐบาลส่งเสริมให้มีการปลูกพืชสมุนไพรมากขึ้น มีการแจกหรือจำหน่ายพันธุ์พืชสมุนไพรแก่เกษตรกร ก่อนปลูกควรศึกษาวิธีการปลูกพืชสมุนไพรให้ดีก่อนนำไปปลูก มีการปลูกใกล้แหล่งน้ำหรือแสงแดดที่พอเพียง อาจจะมีภาชนะสำหรับกักเก็บน้ำไว้</p>
<p>ด้านการดูแลรักษา</p>	<p>ปัญหา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรพบปัญหาในการดูแล คือ ปลูกแล้วไม่ออกดอกออกผล เมื่อถึงฤดูแล้งขาดน้ำ เพราะพืชบางชนิดต้องการน้ำมากในการเพาะปลูก เช่น กระเทียม ในแปลงปลูกกระเทียมจึงต้องรักษาความชื้นให้เพียงพออยู่เสมอ บางชนิดต้องการแสงแดด พืชต้องมีการใส่ปุ๋ยด้วย มีโรคและแมลงบางชนิดมารบกวน เช่น โรคราคำ โรครากเน่า โรคโคนเน่า แมลงต่างๆ ได้แก่ เพลี้ยไฟ ไร้เดือนฝอย บางชนิดต้องมีการเก็บเกี่ยวและเก็บรักษาที่ดีเพราะอาจทำให้เสียหายได้</p> <p>ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการแก้ปัญหาด้านการดูแลรักษาพืชสมุนไพรพื้นบ้าน คือ มีการใส่ปุ๋ย เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักช่วยเร่งการเจริญเติบโตและได้ผลผลิตที่ดี มีการใส่ยาฆ่าแมลง เช่น สะเดาเพื่อป้องกันแมลงและโรคบางชนิดมาทำลายต้นพืชในช่วงฤดูฝนและช่วงเก็บเกี่ยว มีการศึกษาการดูแลและเก็บเกี่ยวพืชสมุนไพร เพราะว่าพืชสมุนไพรมีอายุการเก็บรักษาค่อนข้างจำกัด วิธีการเก็บรักษาทำได้ค่อนข้างยาก ซึ่งหากเก็บไม่ถูกวิธีอาจเป็นเชื้อราได้</p>

<p>ด้านการตลาด</p>	<p>ปัญหา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรพบปัญหาในการตลาด คือ เกษตรกรนำไปจำหน่ายแก่ ผู้ค้าคนกลางหรือตัวแทนบริษัท การซื้อขาย ไม่มีการกำหนดชั้นคุณภาพ การตรวจสอบใช้วิธีการดูด้วยสายตาและชิม ปัญหาการปลอมปน เช่น มีน้ำ กิ่งไม้ ใบไม้ กรวด ทราย จะทำให้ ได้ราคาต่ำ หาดตลาดยาก เพราะมีการผลิตเป็นจำนวนน้อย พอใช้ภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ขาดการเก็บรักษาและขาดการแปรรูปที่ดี รัฐไม่มาส่งเสริมด้านการตลาด</p> <p>ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการแก้ปัญหาด้านการตลาด พืชสมุนไพรพื้นบ้าน คือ มีการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน โดยตั้งกลุ่ม เกษตรกรที่ผลิตพืชสมุนไพร หรือชมรมขึ้น เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการปลูกพืชสมุนไพร มีการประสานความร่วมมือระหว่างเกษตรกร และหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ในการสนับสนุน ผลักดัน ส่งเสริมในชุมชนให้มีการปลูกและการใช้สมุนไพร มีการจัดหาตลาดสู่ชุมชน สร้างเครือข่ายธุรกิจสมุนไพร โดยมีตลาดรองรับวัตถุดิบสมุนไพร จากเกษตรกร มีการขยายตลาดวัตถุดิบ มีการดูแลด้านการซื้อขายสมุนไพรที่มีมาตรฐานกำหนดแน่ชัด มีการตรวจสอบด้านการกำหนดราคา และการบรรจุภาชนะที่ถูกต้อง</p>
---------------------------	--